

*Осуховська О.С.***ПРОЯВИ РОЗЛАДІВ АДАПТАЦІЇ У
ЧОЛОВІКІВ ТА ЖІНОК МОЛОДОГО ВІКУ,
ЩО СТРАЖДАЮТЬ НА ПАТОЛОГІЧНУ
ЗАЛЕЖНІСТЬ ВІД АЗАРТНИХ ІГОР,
КОМОРБІДНИХ З ХІМІЧНИМИ АДИКЦІЯМИ**

Український НДІ соціальної, судової психіатрії та наркології МОЗ України, м. Київ

Ключові слова: патологічна залежність від азартних ігор, лудоманія, гемблінг, ігрова адикція, розлади адаптації, тютюнопаління, вживання спиртних напоїв.

В Україні тема патологічної залежності від азартних ігор тільки розробляється, незважаючи на те, що надзвичайна актуальність даного питання на сучасному етапі як в світі, так і в Україні, не викликає сумнівів. Цей факт підтверджується великою кількістю наукових робіт з проблеми патологічного гемблінгу. Однак, враховуючи етнокультуральні, законодавчі та економічні особливості розвитку нашої країни, працівники психіатричної, наркологічної та психологічної служб не мають можливості апроксимувати результати дослідження лудоманії в інших країнах на населення України. Тому вперше в нашій країні ми провели скринінгове дослідження лудоманії з використанням діагностичного опитувальника «SOGS», в результаті якого виявили у 9,6% респондентів ігрову залежність, з яких 44,82% склали представники жіночої статі, 55,18% - чоловічої [1]. В інших країнах світу співвідношення поширеності ігрової адикції у чоловіків і жінок приблизно складає 2:1. Незважаючи на це, багато авторів такий показник у жінок пов'язують з труднощами виявлення даної патології. Також у представниць жіночої статі, які втягуються в залежність від азартних ігор, в три рази частіше, ніж у чоловіків, лудоманія має більш важкі форми і важче піддається психотерапії [2, 3]. Крім того, у жінок формування і розвиток даної патології носить більш виражений прогресивний стадійний характер (соціальний, інтенсивний і проблемний гемблінг). При подібній коморбідності з іншими психічними розладами жіночий гемблінг частіше супроводжують депресивні, афективні розлади, фізичне насильство, чоловічому - алкоголізм і антисоціальний розлад особистості [4].

Звертаючись до теми куріння тютюну, необхідно підкреслити, що в Україні рівень тютюнопаління придбав масштаби епідемії: щороку долучаються до куріння більш 500 000 людей молодого віку, що сприяє збільшенню числа дезадаптованих осіб, зниженню рівня репродуктивного здоров'я населення [5].

Раніше нами було виявлено, що достовірно серед молодих людей, лудоманів, більша кількість респондентів палять тютюн (72,4%) (під час гри кількість викурених сигарет значно зростає), вживає спиртні напої до, під час і після участі в азартних іграх, що свідчить про високий ризик формування коморбідної адиктивної психопатології [6]. Також було встановлено, що адаптаційні розлади лудоманів представлені порушенням сну (труднощами в засипанні, пробудженні, безсонням), вегетативною дисфункцією (пітливістю), афектами дратівливості, погіршенням настрою поза грою, агресивності, пригніченості, туги, а також швидкою стомлюваністю від будь-якого виду діяльності. Серед ігроманів також відсутні особи, які не вживають спиртні напої, у той час як серед здорових респондентів такі особи є. Порушення сну, дратівливість поза грою, реакція при виході з абстинентоподібного стану, вегетативні розлади, афект пригніченості і туги, астеничний радикал більш виражені у лудоманів, що палять тютюн, які частіше скаржилися на погане самопочуття до захоплення іграми, ніж ті, які не палять, що могло стати додатковим пусковим механізмом у прояві і посиленні адаптаційних розладів. Тому коморбідність хімічної та нехімічної адикцій свідчила про предиспозиційну адиктивну спрямованість особистості та взаїмопотенціюючий вплив зазначених залежностей один на одного. Отримані дані пока-

зали, що без урахування фізіологічних та психологічних особливостей жіночого і чоловічого організму, психіатри та наркологи будуть стикатися з певного роду складнощами в лікуванні, профілактиці і прогнозі патологічної залежності від азартних ігор у курців та вживаючих спиртні напої пацієнтів. У зв'язку з викладеним вище, важливість та актуальність теми коморбідних з ігровою адикцією розладів адаптації, тютюнопаління та вживання спиртних напоїв представляється безперечною. Так, метою нашого дослідження було вивчення особливостей розладів адаптації у молодих людей чоловічої та жіночої статі, які страждають патологічною залежністю від азартних ігор та вживають спиртні напої і палять тютюн, яке є фрагментом науково-дослідної роботи УкрНДІ соціальної і судової психіатрії та наркології за темою «Розробити систему лікувально-профілактичних заходів при наданні спеціалізованої медичної допомоги особам з хімічною та нехімічною адикціями (на моделі алкогольної та ігрової залежностей)» (№ державної реєстрації 0110U006655). Відповідно до поставленої мети, були визначені наступні завдання:

1. Вивчити особливості проявів розладів адаптації асоційованих з вживанням спиртних напоїв і тютюнопалінням, у ігromанів, молодих людей чоловічої і жіночої статі, громадян України.
2. Порівняти ступінь вираженості адаптаційних розладів у представників чоловічої і жіночої статі.
3. Зробити висновки на підставі отриманих результатів дослідження про можливість їх практичного застосування.

Отже, нами анонімно, за згодою обстежених, було проведено опитування 1800 студентів вищих навчальних закладів м. Києва у віці 17 - 25 років без гострих і хронічних захворювань; 47% - особи чоловічої статі, 53% - жіночої; учні у віці 17 років - 10%; 18 років - 22%; 19 років - 20,7%; 20 років - 19,7%; 21 року - 18,3%; 22 років - 4%; 23 року - 3,3%; 24 року - 1%; 25 років - 1%. Особи, які страждають патологічною схильністю до азартних ігор, склали 9,66% (174 чол.), Серед них чоловіки - 55,17% (96 чол.), жінки - 44,83% (78 чол.). Нижче представлені дані аналізу відповідей на питання скринінг-тесту, що відображають симптоми адаптаційних розладів ігрових адиктив, жінок і чоловіків, що палять і не палять тютюн і вживають спиртні напої (табл. 1, 2), відмінності між групами курців і не курців чоловіків і жінок за відповідями на питання № 1 - 9 є достовірними ($p < 0,01$).

Як видно з таблиці 1, жінки - ігromани, що палять тютюн, частіше, ніж ті, що не палять, зазначають порушення сну, погіршення настрою поза грою, не властиву до захоплення азартними іграми пітливість, пригніченість, тугу, скарги на погане самопочуття до захоплення азартними іграми.

З таблиці 2 видно, що у курців частіше, ніж у не курців, спостерігаються дратівливість поза грою, пожвавлення, задоволення при зверненні до гри, не властива раніше пітливість, агресивність, пригніченість, туга, швидка стомлюваність від будь-якого виду діяльності, скарги на погане самопочуття до захоплення азартними іграми.

Кореляційний аналіз, проведений на підставі обчислень коефіцієнта Spearman, дозволив встановити такі особливості взаємозв'язку між досліджуваними психофізіологічними даними курців, що страждають на патологічну схильність до азартних ігор. У чоловіків, що палять тютюн факт вживання спиртних напоїв після участі в азартних іграх корелює з порушеннями сну ($R = -0,255$, $p < 0,01$), погіршенням настрою поза грою ($R = -0,239$, $p < 0,01$), пожвавленням, задоволенням в процесі азартної гри ($R = 0,314$, $p < 0,01$), агресивністю ($R = -0,259$, $p < 0,05$), тугою, пригніченістю ($R = -0,287$, $p < 0,05$), швидкою стомлюваністю ($R = 0,259$, $p < 0,05$), фактом збільшення вживання сигарет ($R = 0,239$, $p < 0,05$) і вживанням алкогольних напоїв під час гри ($R = 0,371$, $p < 0,01$). Також визначено, що, чим більше сигарет респондент викурює протягом дня, тим більше кореляційних зв'язків даного факту є з психофізіологічними ознаками розладів адаптації (погіршення сну, пітливість, агресивність, пригніченість, туга). Вживання спиртних напоїв до гри корелює з дратівливістю поза грою ($R = -0,258$, $p < 0,05$), задоволенням, полегшенням при зверненні до гри ($R = 0,488$, $p < 0,01$), агресивністю ($R = 0,295$, $p < 0,05$), збільшенням кількості вживаних під час гри сигарет ($R = 0,408$, $p < 0,01$).

У жінок, що палять тютюн, з патологічною залежністю від азартних ігор факт вживання спиртних напоїв після участі в іграх корелює з порушеннями сну ($R = 0,387$, $p < 0,01$), пожвавленням, задоволенням при зверненні до процесу гри ($R = 0,602$, $p < 0,01$), тугою, пригніченістю ($R = -0,429$, $p < 0,01$), фактом збільшення вживаних під час гри сигарет ($R = 0,550$, $p < 0,05$), вживанням алкогольних напоїв до гри ($R = 0,598$, $p < 0,01$). Виявлено, що, чим більше сигарет респондент викурює протягом дня, тим більше кореляційних зв'язків даного факту є з психофізіологіч-

Таблиця 1. Аналіз відповідей на питання скринінг-тесту (жінки)

№	Питання	Кількість осіб з ігровою адикцією, які дали позитивну відповідь на питання, %			
		Жінки, що палять тютюн		Жінки, що не палять тютюн	
		абс.	%	абс.	%
1	Як часто ви відзначаєте порушення сну (труднощі у засинанні, пробудженні, безсоння) у зв'язку з грою?				
1.1.	Ніколи	18	33,3	18	75,0
1.2.	1-2 рази на тиждень	6	11,1	0	0
1.3.	1 раз на місяць або більше	30	55,6	6	25,0
2	Як часто ви відчуваєте погіршення настрою поза грою?				
2.1.	Ніколи	30	55,6	24	100,0
2.2.	1-2 рази на тиждень	18	33,3	0	0
2.3.	1 раз на місяць	6	11,1	0	0
3	Як часто ви відчуваєте дратівливість поза грою?				
3.1.	Ніколи	24	44,4	12	50,0
3.2.	1-2 рази на тиждень	12	22,2	12	50,0
3.3.	1 раз на місяць	18	33,3	0	0
4	Як часто ви відчуваєте поживлення, задоволення, задоволення або полегшення, граючи в ігри?				
4.1.	Ніколи	12	22,2	6	25,0
4.2.	1-2 рази на тиждень	24	44,4	12	50,0
4.3.	1 раз на місяць	18	33,3	6	25,0
5	Чи відзначаєте ви не властиву вам раніше п'яливість?				
5.1.	Щоденно	12	22,2	0	0
5.2.	1-2 рази на тиждень	6	11,1	0	0
5.3.	1 раз на місяць або рідше	18	33,3	0	0
5.4.	Ніколи	24	44,4	24	100,0
6	Чи відзначаєте ви агресивність?				
6.1.	Щоденно	0	0	12	50,0
6.2.	1-2 рази на тиждень	24	44,4	6	25,0
6.3.	1 раз на місяць або рідше	24	44,4	0	0
6.4.	Ніколи	6	11,1	6	25,0
7	Чи відзначаєте ви пригніченість, тугу?				
7.1.	Щоденно	6	11,1	0	0
7.2.	1-2 рази на тиждень	12	22,2	12	50,0
7.3.	1 раз на місяць або рідше	30	55,6	6	25,0
7.4.	Ніколи	6	11,1	6	25,0
8	Чи були у вас скарги на погане самопочуття до захоплення азартними іграми?				
8.1.	Да	18	33,3	0	0
8.2.	Нет	36	66,7	24	100
9	Як часто вас турбує швидка стомлюваність від будь-якого виду діяльності?				
9.1.	Щоденно	6	11,1	12	50,0
9.2.	1-2 рази на тиждень	12	22,2	0	0
9.3.	1 раз на місяць або рідше	24	44,4	12	50,0
9.4.	Ніколи	12	22,2	0	0

ними ознаками розладів адаптації: погіршенням настрою, п'яливістю, пригніченістю, тугою. Вживання спиртних напоїв до гри корелює з поживленням, задоволенням при зверненні до гри ($R = 0,498, p < 0,01$), п'яливістю ($R = - 0,441, p$

$< 0,01$), агресивністю ($R = - 0,567, p < 0,01$), швидкої втомлюваності ($R = - 0,382, p < 0,01$) і збільшенням кількості викурених сигарет під час гри ($R = 0,598, p < 0,01$).

Таким чином, на підставі анонімного тесту-

Таблиця 2. Аналіз відповідей на питання скринінг-тесту (чоловіки)

№	Питання	Кількість осіб з ігровою адикцією, які дали позитивну відповідь на питання, %			
		чоловіки, що палять тютюн		чоловіки, що не палять тютюн	
		абс.	%	абс.	%
1	Як часто ви відзначаєте порушення сну (труднощі у засинанні, пробудженні, безсоння) у зв'язку з грою?				
1.1.	Ніколи	66	91,7	18	75,0
1.2.	1-2 рази на тиждень	6	8,3	6	25,0
1.3.	1 раз на місяць і більше	0	0	0	0
2	Як часто ви відчуваєте погіршення настрою поза грою?				
2.1.	Ніколи	48	66,7	12	50,0
2.2.	1-2 рази на тиждень	24	33,3	12	50,0
2.3.	1 раз на місяць	0	0	0	0
3	Як часто ви відчуваєте дратівливість поза грою?				
3.1.	Ніколи	60	83,3	18	75,0
3.2.	1-2 рази на тиждень	12	16,7	0	0
3.3.	1 раз на місяць	0	0	6	25,0
4	Як часто ви відчуваєте пожвавлення, задоволення, задоволення або полегшення, граючи в ігри?				
4.1.	Ніколи	42	58,3	12	50,0
4.2.	1-2 рази на тиждень	30	41,7	12	50,0
4.3.	1 раз на місяць	0	0	0	0
5	Чи відзначаєте ви не властиву вам раніше пітливість?				
5.1.	Щоденно	24	33,3	0	0
5.2.	1-2 рази на тиждень	18	25,0	6	25,0
5.3.	1 раз на місяць або рідше	12	16,7	0	0
5.4.	Ніколи	18	25,0	18	75,0
6	Чи відзначаєте ви агресивність?				
6.1.	Щоденно	24	33,3	6	25,0
6.2.	1-2 рази на тиждень	30	41,7	0	0
6.3.	1 раз на місяць або рідше	12	16,7	0	0
6.4.	Ніколи	6	8,3	18	75,0
7	Чи відзначаєте ви пригніченість, тугу?				
7.1.	Щоденно	30	41,7	6	25,0
7.2.	1-2 рази на тиждень	0	0	0	0
7.3.	1 раз на місяць або рідше	18	25,0	0	0
7.4.	Ніколи	24	33,3	18	75,0
8	Чи були у вас скарги на погане самопочуття до захоплення азартними іграми?				
8.1.	Да	36	50,0	6	25,0
8.2.	Нет	30	41,7	18	75,0
9	Як часто вас турбує швидка стомлюваність від будь-якого виду діяльності?				
9.1.	Щоденно	12	16,7	0	0
9.2.	1-2 рази на тиждень	24	33,3	0	0
9.3.	1 раз на місяць або рідше	6	8,3	0	0
9.4.	Ніколи	30	41,7	24	100,0

вання молодих людей жіночої та чоловічої статі, що страждають патологічною залежністю від азартних ігор, можна зробити такі висновки:

1. У чоловіків і жінок, що палять тютюн, достовірно частіше, ніж у тих, що не палять, констатуються вегетативні пору-

шення, афект пригніченості і туги, скарги на погане самопочуття до захоплення азартними іграми. У жінок, крім того, мають місце порушення сну і погіршення настрою поза грою, а у чоловіків - дратівливість, агресивність, пожвавлення, задо-

- волення при зверненні до процесу гри.
2. Проведений кореляційний аналіз показав наступне. Представники чоловічої статі вживали спиртні напої після участі в азартних іграх, чому передувало збільшення кількості викурених сигарет до гри, вживання алкоголю під час гри, для поліпшення сну, настрою, нейтралізації афектів агресії, туги, пригніченості, підняття енергетичного потенціалу. Вживання алкоголю після участі в іграх у жінок, чому передувало прийняття спиртних напоїв до гри, супроводжувалося збільшенням кількості викурених сигарет під час гри, порушеннями сну і ставало фактором, що купірує афект туги і пригніченості. У чоловіків і жінок вживання спиртних напоїв до гри супроводжувалося формуванням абстинентоподібного ігрового стану, що вимагало реалізації та проявами агресивності та збільшенням кількості викурених під час гри сигарет. Крім того, скарги на погане самопочуття до захоплення азартними іграми свідчать про наявність стимулюючої адаптаційні розлади ознаки, що провокує зниження резистентності організму по відношенню до негативного впливу алкоголю і тютюну.
 3. Не викликає сумніву факт наявності ідентичних для обох статей нехімічних абстинентоподібних ігрових ефектів і синергічних з ними процесів формування хімічних адикцій, з відмінними рисами в психоемоційній сфері реагування на стрес, пов'язаний з грою.
 4. Отримані результати дослідження лягли в основу розробки диференційованої системи (з поєднаним впливом не тільки на нехімічні, а й на хімічні адикції) психогієни, психопрофілактики і корекції патологічної схильності до азартних ігор серед населення України.

ПРОЯВЛЕНИЯ РАССТРОЙСТВ АДАПТАЦИИ У МУЖЧИН И ЖЕНЩИН МОЛОДОГО ВОЗРАСТА, СТРАДАЮЩИХ ПАТОЛОГИЧЕСКОЙ ЗАВИСИМОСТЬЮ ОТ АЗАРТНЫХ ИГР, КОМОРБИДНОЙ С ХИМИЧЕСКИМИ АДДИКЦИЯМИ

Осуховская Е. С.

Резюме. В статье приведены данные изучения репертуара, степени выраженности адаптационных расстройств, ассоциированных с табакокурением и употреблением спиртных напитков у игроков молодого возраста, мужчин и женщин. Выявлены общие и отличительные черты данной психопатологии у обоих полов. Доказана коморбидность и взаимопотенцирующее действие химических (курение и употребление спиртных напитков) и нехимических аддикций. Полученные данные легли в основу формирования дифференцированного подхода при составлении психогигиенических и коррекционно-профилактических программ у лиц с игровой зависимостью и здоровых респондентов, который позволил повысить эффективность данных мероприятий.

Ключевые слова: патологическая зависимость от азартных игр, лудомания, гемблинг, игровая аддикция, расстройства адаптации, химическая аддикция, табакокурение, употребление спиртных напитков.

MANIFESTATION ADAPTATION DISORDER FROM MEN AND WOMEN WITH ADDICTION TO GAMBLING, SUFFERING FROM SMOKING AND DRINKING

Osuhovska O.

Abstract. The article contains data study of repertoire, degree of adaptation disorders associated with smoking and alcohol consumption in young gamers, men and women. It was found common and different features of psychopathology in both sexes. Proven pantries and poverty interaction potentiates act chemical action (smoking and drinking) and non-chemical addicted. The findings were part of the stature of forming a differentiated approach in the mental hygiene, psychoprophylaxis and correction from programs to persons with a gaming addiction and healthy respondents, which allowed to increase the effectiveness of the measures.

Keywords: game addiction ludomaniya, gambling, gaming addiction, adjustment disorder, smoking and alcohol.

Список літератури в редакції